

Kurum : Işık Üniversitesi
Başlık : Ali Çağatay ile Son Seans- Konuk: İİSBF İşletme
Bölümü Başkanı Prof. Dr. Dilek Teker
Konuşmacılar : Ali ÇAĞATAY, Prof. Dr. Dilek TEKER
Video Adresi : https://youtu.be/qYAh-R_ZSGI
Yayın Tarihi : 17.10.2022

Ali Çağatay: Bugün Işık Üniversitesi tarafından hazırlanan bir kripto para raporu var elimizde. Kripto para risk algısı düzeyini ölçüyor aynı zamanda. Aynı zamanda yatırımcı davranışını ölçen bir rapor. Bu anlamıyla belki de üniversitelerdeki tek belki de ilk raporlardan bir tanesi ve raporu hazırlayan, raporun müelliflerinden Prof. Dr. Dilek Teker şu anda Skype hattımızda. Dilek Hanım hoş geldiniz,

Dilek Teker: Hoş bulduk Ali Bey, iyi yayınlar,

Ali Çağatay: Çok teşekkürler. Şimdi biraz çalışmayı neden, ne zaman başlattığımızı, ne gibi parametreler kullandığımızı, hangi ölçeklerden yararlandığımızı ve araştırma evreniyle ilgili biraz bilgiler vermenizi rica ediyorum. Hani deyim yerindeyse mesela bu kamuoyu anketlerinde bir araştırmanın künyesi olur ya öyle bir künyeden başlayalım. Sonra ayrıca anketi tabii araştırmayı ayrıca konuşacağız. Yani kripto para piyasasında olup bitenleri, olması beklenenleri ayrıca konuşacağız. Buyurunuz,

Dilek Teker: Teşekkür ediyorum. Memnuniyetle künyeyle ilgili, demografik verilerle ilgili bilgi veririm. Öncelikle aslında anketle ilgili çok kısaca bilgi vermek isterim burada. Bu yıl anketin 2. sini gerçekleştiriyoruz. Geçtiğimiz yıl ilkini gerçekleştirmiştik. Hemen hemen bir yıldan biraz daha fazla uzun bir zaman kadar önce. Anketi gerçekleştirmemizin bir amacı var aslında. Hep konuştuğumuz konulardan bir tanesi; “Finansal okuryazarlık düzeyinin nereye doğru evrildiği, yatırımcıların acaba riski tanıyorlar mı, biliyorlar mı?” yani hep getirinin peşinde koşan bir kitleden bahsediyoruz. Ama bu getirinin peşinde koşarken riskin nereye konumlandırıyolar. Biraz aslında bunu irdelemek istedik. Tabii kripto para baş rol oyuncusu anketin ama biz ankette sadece kripto parayı incelemedik elbette. Yatırımcı davranışını, algısını, neyi riskli buluyor, neden riskli buluyor? Ya da bugün bir portföy oluşturmak istese hangi araçlara öncelikli olarak yatırım yapar. Biraz bu konuları aslında ele almak istedik. Kripto para dediğimiz birazdan, ilerleyen dakikalarda bunu mutlaka konuşuruz. Anketimizin aslında 2. bölümünü oluşturuyor. Şimdi; demografik verilerle ilgili biraz bilgi vermek isterim. Herhalde son 1-1.5 aylık bir zamandır anketi kapatıp bununla ilgili analizleri yapıyoruz. Dolayısıyla aslında bu kripto parayı da içeren anketimiz hemen hemen güncel görüşleri yansıtıyor diyebiliriz. Yaş aralığıyla başlamak isterim. Anketimiz aslında çok güzel bir kitleye ulaştık aslında bu yıl. Geçtiğimiz yıl yapı biraz daha farklıydı. %70’i örneğin anketin dönütlerimize baktığımızda %70’i 35 yaş ve üstünü teşkil ediyor. Eğitim düzeyi çok yüksek .Tamamı, %100’ü lisans mezunu en az bir üniversite mezunu. Bu sene ilginç bir şekilde %47’lik bir kısmı doktora mezunuydu. Yani dolayısıyla aslında çok yüksek eğitilmiş bir kitleden bahsediyoruz. Bu anketi bu şekilde dinlemenizi rica ederim. İş tecrübesi son derece yüksek. %75’lik bir kısmı en az 10 yıllık bir iş tecrübesine sahip. Dolayısıyla yani aslında çok iyi eğitilmiş, hani biraz parasını

kazanabilmiş, kenara para koyabilmiş, koyabildiğini umduğumuz yüksek eğitimli bir kesimden bahsediyoruz bizim örneklemimiz için bu yıl.

Ali Çağatay: Peki, istatistik deneyleri, denekleri ya da örnekleme seçerken, örneklemin size ulaşmasını mı beklediniz yoksa siz örnekleme belirleyip o örneklem üzerinden mi gittiniz? Yani bir mikro grup belirleyip. Şu mikro gruptan şu kadar katılımcı bekliyoruz. Bu gruptan da bu kadar diye böyle grupları bir araya getirip yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik dağılım gibi kriterlere bakarak aldığınızı sanıyorum. Bir de katılımcı seviyesinin yani eğitim seviyesinin çok yüksek olması bence son derece önemli. Anketin değerini arttırıyor bu durumda. Dolayısıyla piyasa yani regüle edilmiş bir piyasada bu yatırımcıların davranışları belki de asıl sonucu tayin edecek diye düşünüyorum. Ona dair neler söyleyebilirsiniz ve örneklem çekimiyle ilgili?

Dilek Teker: Önce örneklemeyle ilgili bilgi evreyim. Geçen seneki metodolojimiz ve bu yıl arasında herhangi bir fark yok. Geçen yıl eğitim düzeyi bu kadar yüksek değildi. Bu yıl daha yüksek çıktı. Bu bizim özel olarak hani doktoralı kesime ulaşalım diye hitap ettiğimiz bir örneklem kesinlikle değildi. Ama tabii ki gündeme ayak uydurduk. Anketimizi tamamıyla dijital ortama geçtik ve paylaşabildiğimiz tüm mecralarda paylaştık. Dolayısıyla aslında örnekleme özellikle biz eğitimli kesim olması açısından seçmedik. Tamamıyla rastsal olarak seçtiğimiz bir örneklem ve tesadüfi olarak aslında bizim karşımıza çıkan bir örneklem dizisiydi diyebilirim. Bunun dışında tabii şöyle bir şeyi vurgulamak lazım Ali Bey. Bu demografik veriler son derece önemli. Hani bu şeyleri konuşuyoruz; X kuşağı, Y kuşağı, Z kuşağı bilgilerini konuşuyoruz. Ve biz bugün tüketici anketlerinde de böyledir, siyasi anketlerde de böyledir. Burada bizim finansal piyasalarla ilgili yaptığımız algı anketinde de yaş farklılıklarına göre ne bileyim cinsiyet farklılıklarına göre, kadın ve erkeklere göre aslında bakış açılarının farklı olduğunu görebiliyoruz burada. Örneğin bir soru yönelttik biz anket örneklemeimize: “Portföyünüzü elde tutma sürenizin ne kadarlık bir zaman dilimi içerisinde olduğunu?”. Bu çok önemli bir mesele aslında. Biz hep finansal okuryazarlıkta risk algısı düzeyinde, finansal gelişmişlik düzeyini incelediğimizde çok kısa alım ve satım yapmayı çok önermiyoruz finans akademisyenleri olarak. Şüphesiz finans alanında çalışan profesyoneller de aynı benzer yaklaşıma sahiplerdir diye düşünüyorum. Dolayısıyla çok hızlı alıp satmak ve çok kısa sürelerle bu işlemleri gerçekleştirmek aslında bireysel portföylerin riskini arttıran çok önemli bir handicap. Bizim örneklemimizde tabii yaş faktörü, yıl, tecrübe faktörüne ve eğitim düzeyine baktığımızda örneğin en büyük kitlemiz bir yıldan daha uzun süre yatırımların elde tutma süresini bize veriyordu. Dolayısıyla aslında buradaki tamamıyla demografik verilere göre başka başka sonuçlar elde ettiğimiz bir veri setinden bahsediyoruz.

Ali Çağatay: Evet, şimdi; katılımcıların ne kadarının piyasada trade ettiğini tespit edebildiniz? Yani hepsi %99'u, %100'ü trade eden kişiler mi yoksa trade etmeyip sadece olayı izleyen ve yakın bir gelecekte onlarda trade piyasasına girip alım-satım yapmaya karar verecek olan kişiler mi? Oradaki oranı merak ediyorum sadece.

Dilek Teker: Öncelikle şunu vurgulayayım. Çok güzel teşekkür ediyorum bu soru için. Tamamı trade eden piyasasından, trade eden örneklem. Ama kripto parayı ayarıştırmak lazım. Biz ayrı sorular yönelttik burada katılımcılarımıza. Yani örneğin portföy oluşturma konusunda, hisse senedi ya da devlet iç borçlanma senedine yatırım yapma konusundaki aksiyonlarını sorduk. Burada katılımcıların hemen hemen tamamı trade ettikleri bilgisini verdiler bize ama kripto para konusunda çekimser bir kitleden bahsediyoruz. Yani onu da sorduk: “Hiç hayatınızda kripto paraya yatırım yaptınız mı?” dedik. Orada kripto paraya yatırım yapma konusunda son derece çekimser bir kitle olduğunu görebiliyoruz. Bu arada ekrana bir şey yansıtmışsınız. Şu an ben de takip edebiliyorum. Eğer sizin içinde uygunsuzsa bunun üzerinden de gidebiliriz.

Ali Çağatay: Evet, lütfen bunun üzerinden gidelim. Hatta bu tablolar üzerinden gidebiliriz. Yani tablolar geldikçe siz tablonun her birini tek tek yorumlayabilirsiniz. Zaten o veriler ışığında konuşmak istiyorum ben de.

Dilek Teker: Tamam, tamam şimdi şöyle bir soru yönelteyim. Bugün bir portföy oluşturursanız hangi menkul kıymetlere yatırım yapardınız? Geçtiğimiz yılda aynı soruyu yönelttik. Bu yıl ve geçtiğimiz yıl arasında 1.,2., ve 3. de bir fark yoktu. Yani 1. döviz zaten aslında son 1-1.5 yıldır bunu konuşuyoruz Türkiye’de makro ekonomik gündeminde de yani dövizde yatırım yapmak istiyor Türkiye yatırımcıları. Döviz 1. sıraya yerleştiriyorlar. Döviz, döviz mevzuatları ya da dövizde endeksli Euro Bondları burada aslında kategorik olarak sayabiliriz. Hisse senetleri 2. sırada. Hisse senetleri dolayısıyla hani bu uzun zamandır çok popüler yatırım araçlarından bir tanesi hepimizin bildiği üzere. Spekülatif kabul ettiğimiz bir yatırım aracı aslında hisse senedi Ali Bey öyle değil mi? Yani inişleri çıkışları var. Kripto paranın yanından bile geçmez gerçi yani risk düzeyini artık bugün tahlil etmeye çalıştığımızda kriptoya ayrı bir zaman ayırırız diye düşünüyorum. Dolayısıyla aslında 1. ve 2. sıradaki cevaplara baktığımızda yatırımcıların çok büyük bir kısmının aslında riskli olduğunu düşünse bile getiri üzerinde odaklandığı bir portföy oluşturduğunu biz burada görebiliyoruz. Bono ve tahvile dikkatinizi çekmek istiyorum. Burada 6. sırada yer alıyorlar. Şimdi; bono ve tahvil biz finans akademisyenleri işte portföyle ilgili verdiğimiz eğitimlerde her zaman söyleriz yani ben de bunu söylüyorum: “devlet iç borçlanma senetleri” portföyünüzün bir kısmını mutlaka oluşturmalı. Yani riski orada çeşitlendirebilmeniz, dağıtabilmeniz açısından -bir nasıl diyelim- emniyet kemeri olarak görüyorum devlet iç borçlanma senetlerini. Ama hani baktığımızda 6. sıraya yerleşmiş ve buna yatırım yapıyorum diyenlerin sayısı gerçekten çok az. Tabii bu çok şaşırtıcı bir sonuç değil. Yani bugün faiz oranının daha düşük olduğu ve %83’lük enflasyonun gerçekleştiği bir Türkiye ekonomisinde aslında TL’ye yatırım ya da TL bazındaki menkul kıymetlere yatırım yaptığında bireyler çok kazanmadıklarına inanıyorlar. Negatif bir reel gelir elde ettiklerine inanıyorlar. Dolayısıyla bono ve tahvili 6. sıraya yerleştirmiş durumdalar. Kripto paraya gelmeden yastık altıyla ilgili bir şey söylemek isterim.

Ali Çağatay: Tabii,

Dilek Teker: Son 1-1.5 yıldır epey bir çalkantıdan bahsediyoruz aslında finansal piyasalarda sadece Türkiye açısından değil dünya açısından da böyle bir durum pandemiyle beraber çok farklı bir yere doğru evrilmiş bir makro ekonomik sistem, küresel sistem faiz oranları son derece düşük seyreden bir küresel düzen. Ve şimdi; kronik enflasyon problem nedeniyle de merkez bankalarının faiz artışına gittiği en azından majör merkez bankalarının faiz artışına gittiği bir dönemden bahsediyoruz. Hani bir tarafta Ukrayna ve Rusya savaşı var. Ve müthiş bir belirsizlik var. İşte nükleeri konuştuğumuz bir dönemden geçiyoruz. Yani çok karışık. Siyaset çok karışık. Bunun ekonomiye katkıları, etkileri çok karışık ve belirsizlik. Dolayısıyla biz şunu aslında sorgulamak istedik. Bu belirsizlik ortamı altında yastık altı hakkında ne düşünüyor yatırımcılar bunu sorgulamak istedik. Çok çok düşük bir oranla çok gerçekten kayda almayacağımız bir oranda yastık altını halen olumlu bulduğunu bize bildirdi. Bu beklediğimiz bir sonuçtu aslında. Yani evet, bugün ne kadar problematik bir dönemden geçiyor olsak da ekonomik olarak ya da siyasi olarak. Şunu çok iyi biliyoruz ki orta ve uzun vadede dengeler bir şekilde yerini bulacak. Dolayısıyla finansal piyasaların hani bu kadar ürün ve hizmeti sunduğu bir ortamda yastık altı çok çok bizim sıralamamız içerisinde olmaması gereken bir unsurdu. Nitekim bunu burada yakaladık. Kripto parayla ilgili belki biraz üzerinden konuşabiliriz.

Ali Çağatay: Evet, tabii,

Dilek Teker: Geçtiğimiz sene ki anketimizde de benzer bir sonuç bulduk biz. Kripto paraya karşı biraz temkinli bir kitle var. Bu yıl biraz daha temkinli. Geçen sene ki örneklemimiz biraz daha kripto paraya sempatik bakıyordu. Tabii, bu arada şunu vurgulamam lazım. Şimdi; kripto parayı deyince aklımıza hemen bitcoin geliyor ki bu çok normal. Çünkü kripto para piyasasının çok önemli bir kısmını bitcoin oluşturuyor. Hani bitcoinin hareketlerini düşünelim. 2009 yılında piyasaya tanımlanmış bir kripto paradan bahsediyoruz. 5 bin dolarları gördü, 70 bin dolara çıktı. 2021 yılı kral yılıydı bitcoinin öyle diyebiliriz. Ama 2022 yılında son günlerde 18 bin dolara kadar geriledi. Dolayısıyla aslında çok hızlı çıkan ve çok hızlı inen çok spekülative bir yatırım aracı olduğundan bahsediyoruz. Siz yayının başında şunu vurguladınız: “Bu bir değişim aracı mıdır yoksa bir yatırım aracı mıdır?”

Ali Çağatay: Aynen tam da buraya gelecektim. Evet,

Dilek Teker: Evet, şimdi; bunun değişim aracı olması halen sorgulanan bir konu bana göre. Bunun değişim aracı olması için şunu yapıyor olmamız. Biz ne bileyim doları, Euro’yu ya da TL’yi harcayabildiğimiz her yerde kripto parayı da bitcoini de harcıyor olabilmemiz lazım. Bunu kurgulayamadığımız ve sağlayamadığımız dönemlerde biz kripto paraların tam olarak bir değişim aracı olduğundan bahsedemeyiz. Bu bir yatırım aracı mıdır? Dolayısıyla evet bireysel ya da kurumsal yatırımcıların fonlarını fark etmiş oldukları bir yatırım aracı olarak görülüyor. Regülasyona bilmiyorum ama şimdi mi değinelim? Şöyle bir parantez açmak isterim.

Ali Çağatay: Girelim bence regülasyona da girelim. Yani siz zaten o sıralamayla benim neler soracağımı aşağı yukarı tahmin ettiniz. Gayet güzel gidiyorsunuz. Buyurun,

Dilek Teker: Tamam, devam ediyorum o zaman. Şimdi; regülasyon önemli bir konu Ali Bey. Yani 2018 yılından beri aslında kripto paralarla ilgili regülatif bir takım yaklaşımların yapılıyor olduğu farklı merkez bankaları tarafından, farklı ülkeler tarafından söyleniyor. Net bir yere geldi mi bu konu? Tamamıyla geldiğini söyleyemeyiz. Şimdi; kripto paralarla ilgili biz bu arada bir şey sorduk. Çok özür diliyorum. Bilmiyorum arkadaşlar için zor olmayacaksa Şekil 9’u belki alabiliriz ekrana. Ben bir yandan anlatmaya başlayayım.

Ali Çağatay: Tamam, verebilirler,

Dilek Teker: Şimdi; şunu sorduk: “Siz dedik yatırımcılara kripto para konusunda çok kendinizden emin olamıyorsunuz, güvenemiyorsunuz ve riskli olduğunu düşünüyorsunuz,” ki aslında şöyle bir soruyla başladı anket yani bunun öncesinde: “Size göre” dedik “hisse senetleri mi daha yüksek risklidir kripto paralar mı daha yüksek risklidir?” Çok ciddi bir şekilde hani ezici bir güç ile diyeceğim: “Kripto paraların daha yüksek riskli olduğunu” kabul eden bir örneklemden biz burada bahsediyoruz. Bu çok alışlageldik bir cevap bize göre.

Ali Çağatay: Tabii,

Dilek Teker: Peki, ama dedik “Size göre riski niye riskli algılıyorsunuz?” Bu konuda en önemli problemin regülasyon eksikliği olduğunu düşünen çok geniş bir kitle var. Evet, kripto paralarda yolsuzluk olasılığı var. Bu sadece Türkiye’den gelen haberlerde değil küresel düzenden de gelen haberler var. Sistemin eklenme olasılığı ve şu çok net. Yani bir yerde bir sistem varsa birisi onu hackleyebilir. Yani bu bir kripto para, blockchain teknolojisi olmak zorunda değil. Her türlü bir hackleme riskine de maruz kalabiliriz. Ama en önemli problemin burada regülasyon eksikliği olduğunu düşünen çok büyük bir kitle var. 2018 yılından beri farklı ülkeler bu konuda birtakım açıklamalarda bulunuyorlar. Hatta daha çok yeni 2 gün önce Washington’da G20 toplantısı yapıldı. Ve bunun en ana gündemi kripto paraydı ve bu konuda yapılacak regülasyon eksikliği ne olabilir? ➔

Sonuç çıktı mı? Yani bana göre tam sonuç çıkmadı. Ben sonucun çıktığına inanmıyorum. Evet, yani burada bir eşgüdüm oluşturulması gerektiği kararı var ve şöyle bir şeyden bahsediliyor. Yani daha önceki yıllarda örneğin çeşitli merkez bankaları ya da ülke yönetimleri kripto paraları tanımadıklarını söylediler. Ama bugün geldiğimiz noktada artık kripto paraları hani bileğini bükemiyorsak hani kendi içimize alalım. Biz bunu regüle edelim. Çok böyle talep var. İyi bir fon dönüyor burada. Bunu vergi kapsamına sistemimiz içine de alalım. Ama sadece vergi değil. Bana göre vergiden daha önemli olan bir şey var. Şu bilinen bir gerçek ki kara para aklama, terörün finansmanı gibi olgular bu kripto para üzerinden döndüğü yönünde raporlar aslında karşımıza çıkıyor. Bence asıl temel bu. Bunun üzerine gidiyor olmak lazım! Nitekim aslında G20'den çıkan sonuç: "Biz regülasyona bunu tabi tutmalıyız. Kara para aklama, terör finansmanını kenara koymalıyız. Bunu şeffaf hale getirmeliyiz. Ama bunun ötesinde bir takım lisanslamalara tabi tutmalıyız." Yani örneğin bugün x bir ülkede siz bir kripto para borsası açacaksanız eğer gidip lisansa sahip olan bir şirket açmanız lazım. Bireysel lisansa sahip olmalısınız. Açtığınız şirketin, sermaye yeterliliğinin tam olması lazım, teminatının tam olması lazım. Bakın bunlar küçük küçük düşündüğümüzde aslında bireysel yatırımcıyı koruyabilecek olgular. Ve bu konuyu çok başarıyla yöneten ülkeler var aslında. Örneğin İngiltere bunlardan bir tanesi, Singapur bunlardan bir tanesi. Kripto para deyince aklımıza Güney Kore gelir. Güney Kore zamanını tam hatırlayamıyorum, ama vergi borcu olan bazı kurumların elindeki bitcoinlerine el koymuş bir ekonomi.

Ali Çağatay: Evet.

Dilek Teker: Yani onu varlık olarak kabul etmiş ve buna el koymuş. Dolayısıyla aslında burada çok büyük bir pasta var. Ama regülasyon eksikliğinin çok önemli bir problem olduğunu düşünüyor. Fakat bir parantez açmak isterim. Aslında kripto parayı kripto para yapan şey merkezizetsiz olma durumu. Yani örneğin TL'nin sahibi belli. Dolar, Euro bunların arkasında merkez bankaları var. Ama kriptonun böyle bir sahibi yok. Zaten aslında kriptoyu bu kadar popüler yapan şeylerden bir tanesi de bu. Spekülatif yapan şeylerden bir tanesi de. Dolayısıyla bu regülasyonla beraber ben kişisel görüşümü söylemek isterim. Kripto paraların daha stabil bir hale geleceğine ben inanıyorum işin esası. Yani bu kadar büyük dalgalanmalar, büyük yükselişlerin ardından gelen büyük düşüşlerin bir nebze önüne geçilebileceğini düşünüyorum. Bu da bence bireysel yatırımcıyı koruma açısından son derece önemli.

Ali Çağatay: Çok güzel anlattınız. Vallahi böyle bir şey gibi dedektif romanı gibi dinledim. Meseleyi çok iyi özetlediniz. Bu arada meseleyi çok özümsemişsiniz. Sizi bir gün buraya da davet edeceğim ben daha böyle kripto para ayrı ayrı, bitcoin ayrı ayrı, nightcoin, etherium ripple gibi şeyleri de konuşmak üzere. Şunu soracağım şimdi Dilek Hocam, hikaye şurada kendini belli ediyor. Bir defa devletler bu parayı yani büyük bir yatırım pazarı gibi yani büyük bir markete dönüştü. Bu marketi kontrol etmek istiyorlar. Bu marketi control ederken aynı zamanda marketi kayıt altına almak istiyorlar. Kayıt altına almak istediğimiz market nedir? İşte kara para ya da nakit para, cash para nerede dönüyor? Uyuşturucu da dönüyor değil mi? Fuhuşta dönüyor, rüşvette dönüyor. Benzeri yerlerde dönüyor. Bunu kontrol edebilmek bakımından çünkü dünya bu kara parayla yani uyuşturucu parasıyla, rüşvet parasıyla ve fuhuş parasıyla ayakta kalmak istemiyor. Pek çok ülke buna karşı kendince mücadele yöntemleri deniyor. Yani bu yöntemleri kullanan devletleri de kriminal kabul ediyorlar. O sebeple ben regülasyonların sizin gibi çok hızlı gelebileceğini düşünüyorum. Çünkü kendi haline bıraktığımız zaman orada dönen paranın hacmini bilemezsiniz. Yani rüşvet pazarlıklarının kriptolar üzerinden yürüdüğü bir dünyayı düşünün. Dolayısıyla izini sürmek de mümkün olmayacak. Ve rüşveti kontrol etmek de mümkün olmayacak. Aksi halde içeriye çektiğiniz zaman, regülasyona çektiğiniz zaman kontrol edebilme şansınız olacak. Ama burada da

merkezleşmemiş bir para örgütü olduğu için acaba kontrolde yeterli derinliği sağlayabilirler mi sizce?

Dilek Teker: Bence devletler böyle bir şey yapmak istiyorlarsa bunu rahatlıkla yapabilirler. Bir kere şu zaman konusunda size bir katkı da bulunmak isterim aslında. O kadar hızlı regülasyon gelecek gibi görünmüyor aslında Ali Bey. Örneğin mesela 2 gün önceki G20 toplantı notlarını incerseniz, orada şöyle bir açıklama var. Yani biz bir eşgüdüm oluşturacağız ve kripto para piyasasına artık hazmetmeye başlıyoruz ve regülasyon eksikliği olduğunun son derece farkındayız. Bir eşgüdüm oluşturacağız orada ama bununla ilgili tam netlik kazanmamış. Alt başlıklar yok. Yani genel bir çerçeve çizilmiş aslında ve şöyle bir şey söyleniyor: “2025’e kadar regülasyonların tamamlanması”. Dolayısıyla aslında önümüzde sanki kripto paraların serbest dolanımına devam etmesi -ben serbest dolanım diyorum buna- devam etmesi için böyle hani bir 1.5-2 yıllık bir zaman var gibi. Bu arada şöyle bir madde var orada çok ilgimi çekti. Şöyle bir şey söylüyorlar G20 toplantısında diyorlar ki; “Kripto para baktığımızda çok önemli bir araç fakat bu geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde birkaç kere çeşitli borsaların çöktüğünü biliyoruz.”

Ali Çağatay: Evet,

Dilek Teker: Ama bu küresel finansal sistemi batıracak bir olguya henüz ulaşmadı. Anlatabiliyor muyum ne demek istediği mi?

Ali Çağatay: Evet,

Dilek Teker: Dolayısıyla diyorlar ki kripto paralar çökse bile hani bizim bu tarafta küresel dinamiği çok etkilemiyor. Aslında bence bütün problem buradan çıkıyor. Çok minimal bir büyüklük olarak düşünüyorlar kripto para piyasasını. Ama diyorlar ki kabul ediyoruz. Bu talep devam edecek, artarak devam edecek. Dolayısıyla bunu regülasyona tabi tutmalıyız ki Türkiye TCMB’den de kendi Merkez Bankamızdan da bu yönde biliyorsunuz geçtiğimiz günlerde bir regülasyona doğru gidildiği açıklamaları gelmişti. Diğer sorunuza gelince; yani yapabilirler mi? Yani ben yapılamayacağını düşünmüyorum burada sadece şöyle bir sıkıntı olabilir. Ben bunun küresel düzende yapılması gerektiğini düşünüyorum. Yani mesela örnek: nasıl bankacılık sektörü için hem ulusal standartları var ama hem de küresel rekabet açısından uluslararası standartlar var ve bütün bankalar bunlara uymak zorunda. Aynı şeyin bütün kripto paralar içinde eş anlı olarak gelmesi gerektiğine inanıyorum. Aksi halde bir arbitraj işlemi olabilir. Yani Türkiye örneğin her şeyi çok sıkıyordur. Örneğin ne bileyim Hollanda daha az sıkıyordur. Burada bir arbitraj dolanımı olabilir. Dolayısıyla bu eşgüdüm yapılacaksa kripto paralar bütün ekonomileri eğer ilgilendiriyorsa en azından asgari standartların bütün ekonomiler tarafından eş anlı olarak oluşturulması gerektiğini düşünüyorum. Yapılmayacak bir şey mi? Hayır, ben yapılmayacak bir şey olduğunu hiç düşünmüyorum. Günün sonunda aslında bana göre yatırımcı sisteme güvenip güvenmediğini test ediyor. Kripto para için başka bir şeyden bahsederez. Orada sisteme güvenin ötesinde kripto paraya yatırım yapanlar risk iştahı yüksek olan yatırımcılar. Yani riskin peşinde gidiyor. Riskin peşinde gittiğini bilerek o getiriye istediği için gidiyor. Ama bugün mesela şöyle düşünelim. Dünya üzerinde hangi ekonomiye giderseniz gidin, hemen hemen her yerin bir menkul kıymetler borsası var, hisse senetleri piyasası var. Biz çok eskiden dersleri hepimizde anlattığımız o zaman tabii yatırım araçları tabii daha sınırlı sayıdaydı. Kriptolar hayatımızda yoktu, blockchain yoktu. Hep şeyi konuşuyorduk: hisse senetleri piyasasının son derece dalgalanmalı, spekülatif işte aman portföy oluşturun. Nasıl oluşturacağım? İşte böyle oluşturmanız lazım. Ama bugün geldiğimiz noktada hisse senetleri deminde yayının en başında dediğim gibi risk düzeyinde kriptonun yanına bile yaklaşıyor. Yani hisse senetleri son derece şeffaf, temiz, spekülatif yani onu söylemek lazım dalgalanan, stabil olmayan bir menkul kıymet olmakla beraber güvenilir. Neden güvenilir hisse senetleri piyasası? Çünkü Türkiye açısından

düşünelim işte SPK var örneğin yani bir denetim mekanizması var. Dolayısıyla aslında biz kuruma ya da menkul kıymetin kendisinden ziyade sisteme güvenmeliyiz. Bu yüzden kripto para açısından bireysel yatırımcının zarar görmemesi açısından da regülasyonun bence 2025'lere değil daha erkene çekilebilecek bir unsur olması gerektiğini düşünmemiz lazım.

Ali Çağatay: Evet, şimdi; regülasyon için bir defa hacmin çok büyümesi lazım. Şu anda işte kripto piyasası 3 trilyon dolar civarında 2.7'ye kadar geldi. Bu kripto para akımı furyası ilk başladığında hatırlarsanız. İşte bitcoinin 100 bin dolar ilk aşamada arkasından 1 milyon dolara gidebileceği söyleniyordu. Tabii bu çok böyle iştah açıcı bir şey söylem. Bu biraz da spekülatif olarak kullanıldı yani oraya yönelimi arttırmak için. 1 milyon dolar olursa o zaman hakim çok büyüebilir orada tereddütsüz bir şekilde. Bu da regülasyona geçişi çok hızlandırabilir. Tabii öyle bir şey olacağını tahmin etmiyorum, böyle bir ihtimalden bahsetmiyorum. Sadece böyle bir ihtimalin gerçekleşme durumu hasıl olursa o zaman çok hızlı ellerini çabuk tutup hemen regülasyona geçebileceklerdir. Çünkü dünya ekonomisini sarsabilecek bir büyüklüğe gelmesine müsaade etmezler bu bir. İki; Türkiye'ye döneceğim, yani buna ilişkin görüşünüzü alacağım. Arkasından mesela Türk yatırımcı kripto konusunda fena halde penetrasyonu güçlü bir eğilim gösteriyor. Biz bunu sosyal medyada da yapıyoruz maalesef. Dünyada belki de sosyal medya penetrasyonu en hızlı ülkelerden bir tanesi biziz. Çok meraklıyız, seviyoruz böyle şeyleri. Kripto paraları da şu anlamda böyle bir kumar masası gibi görenler var. Hiç bilmeyip işte bana da 3-5 al deyip çok parası olan insanların aracılıları kullanarak aldıkları kriptolardan bahsediyoruz. Bu da tabii bir kumar hevesi yaratıyor. Bir süre sonra aldığı paranın mesela üçe, dörde, beşe, ona katlanacağını düşünüyor. Böyle bir dünya yok yani öyle bir şey olsa zaten herkes bu sektörün içinde olur diye düşünüyorum. Yani temkinli adımlarla, istikrarlı biçimde gidilecek bir kripto olabilir. Yukarıya çıkışları gibi aşağıya inişlerinde olağan kabul edildiği bir dünya olması lazım. Şu anda bu 20 bin seviyesi sanki bize bunu işaret ediyor gibi düşünüyorum. Ne dersiniz?

Dilek Teker: Kesinlikle katılıyorum. Bir kere öncelikle şunu netleştirmemiz lazım. Bugün 9 bin küsur bitcoinden bahsediyoruz. Ama biz sadece üçünün, dördünün adını biliyoruz. Çünkü üçünün, dördünün aslında belki ona çıkarabiliriz yani bunu. Neden böyle? Niye 9 bin küsur coin var? Yani bende bir coin çıkarabilirim örneğin Dilek coin diyebilirim.

Ali Çağatay: Evet, evet,

Dilek Teker: 9 bin birinci coin olabilirim.

Ali Çağatay: Çıkarın yatırım yapalım.

Dilek Teker: Hiç tavsiye etmiyorum. Şimdi şöyle bir şey var. Yani düşünmemiz lazım burada bunu 9 bin küsur coin bu kadar hiç oynamayan, fiyatı oynamayan bir şeyden bahsediyoruz çok geniş bir kitleden bahsediyoruz bu kripto paralarda. Ve demin vurguladığınız konu bu çok spekülatif olma konusu. Bakın bu çok önemli mesela 2021 yılında çok ciddi bir artıştan bahsediyoruz. Bitcoin üzerinde söyleyeceğim bunu ki işte 2. sırada etherium var. Nitekim orada da benzer bir yapı vardı. Hatırlarsınız, çok iyi hatırlarsınız yani Twitterda bitcoin lehinde yazılan bir tweet bitcoinin fiyatı ama inanılmaz yukarıya doğru çıkarmıştı. Yani ne olmuş olabilir acaba yani bitcoinin fiyatının bu kadar yukarıya doğru çıkabilmesi için? Dolayısıyla yatırımcıların bir kere şunu netleştirmesi lazım. Hayatta hiçbir şey hiçbir finansal yatırım bizi çok zengin yapmaz. Eğer öyle olsaydı. Ya hepimiz çok zengin olurduk ya hepimiz çok fakir olurduk. Ben hep finansa eğitimlerimde şunu vurguluyorum. Finansal piyasalar bir trade işi yani birileri alması gerektiğine inanır alır; birileri satılması gerektiğine inanır ve satar. Ve trade oradaki ikili işlem diyeyim. Ona göre gerçekleşir. Dolayısıyla hiçbir şey bize köşeyi döndürmez. Bu nedenle bu şeyi de çok duyuyoruz aslında kripto paralar işte

deminde bahsettim. Risk iştahu çok yüksek bir kitlenin çok anlık talep ettiği, aldığı ama bizim anket sonucumuzda bu çıkmadı. Yüksek eğitimi bir kitleden bahsediyoruz onun altını izeyim. Dolayısıyla bu anlık işlemler hatta şunu da duyuyoruz. Bireyler gidip kredi alıp, bu krediyle bitcoine yatırım yapıyorlar. Bu da haber kanallarının gündemine düşmüştü bir süre.

Ali Çağatay: Evet,

Dilek Teker: Yani bunları kenara koyuyor olmamız lazım. Bilinleniyor olmamız lazım. Hiçbir şey sizin de vurguladığınız gibi bizi çok zengin yapmaz. Bilinçli olmamız lazım. Ben her yatırım aracı için aynı şeyi söylüyorum. Peki, şöyle bir sonuç çıkar mı buradan kriptoya yatırım yapmayalım mı biz? Hayır asla böyle bir şey söylemiyorum. Bunu bana çok soruyorlar. Derslerde ğrencilerim, eğitimlerimde katılımcılar: “Kriptoya yatırım yapmayalım mı?” Riskli. Evet, riskli yatırım yapabilirsiniz. Ama şunu düşünmeniz lazım. Ama bugün finansal piyasalarda her yatırımın bir riski var. Finans finans dediğimiz şey aslında bu riski dağıtmak ve makul düzeyde bir getiri elde etmek için aslında portföy oluşturuyoruz. Dolayısıyla orada o işe ayıracağınız parayı kaybetme olasılığınızı kenara koyun. Kaybettiğinizde hayatınızı mahvedilmeyecek bir oranda aslında oraya yatırım yapın. Dolayısıyla burada finansal okuryazarlık kapsamında özellikle vurguladığımız o portföy dağılımlarının ne olması gerektiğinin aslında kişilerin gelir düzeyleriyle çok doğru orantılanması gerektiğinin alt mesajını vermiş olayım. Bilmiyorum sorunuza cevap oldu mu?

Ali Çağatay: Güzel oldu bence de. Çok teşekkürler Dilek Hanım.

*** Video burada sona eriyor. ***